

УДК 378.31+793.3

БАТЮК Наталія Орестівна –
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри музичного мистецтва і хореографії
Південноукраїнського національного педагогічного
університету імені К. Д. Ушинського
e-mail: natzor@ukr.net

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ КЕРІВНИКІВ ХОРЕОГРАФІЧНИХ КОЛЕКТИВІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Ефективність діяльності творчого хореографа визначається його вмінням створювати і презентувати цікаві танцювальні постановки, творчо модифікувати набуті знання та застосовувати їх у процесі власної практичної діяльності. Працюючи над своїм задумом, хореографи не тільки створювали геніальні сценічні постановки, а й подекуди нові хореографічні напрями, стилі і навіть жанри. Робота над хореографічними постановками вимагає відповідних умінь, які необхідно формувати в процесі фахової підготовки майбутнього вчителя хореографії. Для того, щоб майбутні хореографи могли втілити свої творчі задуми в практичній діяльності при створенні власних танцювальних постановок та в процесі роботи з дитячим колективом, ми звернулися до методу проектів. Використання даного методу, сприяє формуванню проектних умінь, які спонукають до: опанування та творчого застосування існуючих технік та методів, самостійного оформлення власних задумів у хореографічні проекти; здійснення педагогічної діяльності. Пошук шляхів підвищення фахової компетентності, художньо-творчого, постановочного та педагогічного досвіду майбутніх керівників хореографічних колективів, актуалізує проблему використання методу проекту та формування проектних умінь у процесі навчання у педагогічних вишах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням професійної підготовки майбутніх вчителів хореографії присвятили свої праці Л. Андрощук, Т. Благова, Ю. Громова, С. Гутовська, Л. Зязюн, О. Реброва, Ю. Ростовська, Т. Сердюк, О. Таранцева та ін.

Теоретичним та методичним аспектам формування фахових компетентностей майбутніх учителів хореографії в умовах вищого навчального закладу присвячені дослідження І. Спінула, О. Мартиненко, О.Тіщенко, П. Фріз, Т. Фурманова, І. Харченко. Проблема формування педагогічної майстерності майбутніх учителів-хореографів розкривається в дослідженнях О. Барабаш, Т. Благової, О. Бурля Н. Теличко, В. Чуба та ін.

Аналіз літератури виявив велику увагу дослідників до пошуку нових форм організації хореографічної діяльності. Цікавою для нашого дослідження є робота Л. Андрощук, в якій розкриваються особливості розвитку творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії в процесі застосування методу проекту. Проте, проблемі використання методу проекту на заняттях з хореографії, обґрунтуванню доцільності та потенціалу даного методу в роботі зі студентами присвячено не багато робіт. Отже, проблема формування проектних умінь майбутніх керівників хореографічних колективів потребує свого дослідження.

Мета статті – визначити та обґрунтувати структурні компоненти проектних умінь майбутніх керівників хореографічних колективів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування проектних умінь майбутніх керівників хореографічних колективів є одним з прерогативних завдань професійної підготовки, адже залучення студентів-хореографів до проектної діяльності відіграє особливе значення у процесі становлення кваліфікованого фахівця. Ефективність діяльності майбутнього хореографа визначається здатністю самостійно опрацювати теоретичний матеріал, творчо застосовувати і модифікувати набутий практичний досвід в процесі створення хореографічних композицій, володінням методикою навчання танцювальному мистецтву. Для педагога-хореографа важливо не тільки вміти самому виконати хореографічний твір, а й навчити інших його виконувати. Таким чином, в процесі застосування методу проекту формується комплекс умінь, які з одного боку впливають на розвиток творчого потенціалу в процесі постановки хореографічної вистави; з другого боку, розкривають педагогічний потенціал майбутніх хореографів.

В основному, дослідження присвячені використанню методу проекту в підготовці майбутніх хореографів або в процесі роботи з дітьми, розглядають проектну діяльність як створення колективної постановки, хореографічної вистави від творчого задуму

до показу на сцені перед глядачами, у вигляді концертно-хореографічного проекту [1].

Обґрунтовуючи компоненти формування проектних умінь майбутніх керівників хореографічних колективів ми враховували як виконавську, так і педагогічну складову. В основі нашого дослідження лежить поняття «проектні вміння», в сутності якого домінують методико-організаційні аспекти таких умінь. Таке припущення робить Лі Цзяці досліджуючи проблему формування художньо-проектних умінь майбутніх учителів музики [3]. Авторка розглядає метод проекту та процес проектування як діяльність спрямована на передбачення результатів розвитку, прогностику, педагогічну діагностику, яку має виконувати вчитель відповідно до мети, навчально-виховних та розвиваючих завдань мистецької освіти.

Ураховуюче вищевказане, проектні вміння майбутніх керівників хореографічних колективів можна розглядати як засвоєні алгоритми дій з планування, розробки стратегії та реалізації художньо-хореографічного задуму; модифікації, переробки і осмислення художніх образів закладених у змістовій лінії хореографічного проекту, реалізації творчого задуму та композиційно-драматургічного оформлення художньої ідеї хореографічної композиції; прогнозування результатів впливу на творчий розвиток залучених до проектної діяльності учасників.

З огляду на вищезазначені проектні вміння варто відзначити важливість знань майбутніх викладачів хореографії про метод проекту, типологію та видову характеристику проектів, тощо. Педагогічна грамотність і знання компетентність майбутнього хореографа є основою для здійснення проектної діяльності. Дана діяльність передбачає використання комплексу знань, прояву дослідницько-пізнавальної, експериментальної активності, прояву вміння самостійно набувати нові знання та поєднувати їх в єдину систему. Головне при використанні методу проекту це дізнатись щось нове, розглянути всі його прояви та упровадити їх на практиці [4]. Тобто, необхідно володіти значним обсягом інформації про метод проекту, про тему, яка розкривається у проекті, також знаннями щодо особливостей співпраці в колективі, які допоможуть заохотити, направити співучасників проекту на пошук та вирішення того чи іншого проектного завдання.

Саме тому когнітивний компонент є базовим в процесі формування проектних умінь майбутніх хореографів. Оволодіння

знаннями та збагачення особистісного досвіду студентів стосовно використання методу проекту в хореографічній освіті передбачає: пошук, вивчення та аналіз цікавих хореографічних проектів; виявлення ефективних форм роботи над проектами; вибір продуктивних методів залучення до проектної діяльності; аналіз перспективних для характерного мистецтва видів проектів; зіставлення перспективного плану хореографічного проекту та обґрунтування основних його етапів; виявлення особливостей впровадження методу проекту в хореографічній освіті.

Особливого значення в процесі формування проектних умінь студентів-хореографів має особиста мотивація, коли кожна дія наділяється мотивом-сміслом. Тільки тоді розпочинається продуктивна і осмислена робота над проектом. Для студентів, задіяних у проекті, однаково актуальними є різні потреби: духовні, індивідуальні, соціальні, реальні, ілюзорні, потреби особистісні, соціальної групи та суспільства. Однак мотивація до проектної діяльності, перш за все, характеризується міцністю і стійкістю особистісних мотивів. При цьому сила мотиву виступає показником непереборного прагнення суб'єктів до проектної діяльності і оцінюється мірою та глибиною усвідомлення потреби і самого мотиву, а також його інтенсивності. У свою чергу, сила мотиву обумовлена як фізіологічними, так і психологічними факторами. До перших слід віднести силу мотиваційного збудження, а до других – цілеспрямованість та прогнозування результатів проектної діяльності, розуміння її сенсу, певна свобода творчості. Крім того, сила мотиву визначається і емоційною сферою студентів. Особливо важливу роль у мотивації студентів відіграє можливість удосконалення фахової компетентності, що пов'язане з бажанням застосувати проектні вміння на практиці в майбутній хореографічно-педагогічній діяльності. Такий мотив може бути як усвідомленим, так і неусвідомленим і проявлятися в творчій діяльності студентів у процесі реалізації хореографічного проекту.

Для студентів-хореографів робота над розробкою, плануванням етапів власного хореографічного проекту – це, в першу чергу, особисто-орієнтована практична діяльність, в основі якої лежить їхній власний вибір тематики проекту, урахування своїх інтересів, бачення результату. Це процес самоорганізації власних можливостей, усвідомлення студентом необхідності у формуванні фахових компетентностей,

зокрема проектних умінь. Робота над проектом дає можливість втілити теоретичні знання в практику. Опрацьовуючи проект, студенти мають не тільки володіти необхідною інформацією, а й уміти її правильно передати співучасникам проекту, знайти «спільне бачення».

Робота над хореографічним проектом – це колективна діяльність, яка повинна бути максимально спільною, бо це, як правило, чи сценічні постановки, чи концертні вистави, чи нові методики тренувальних занять, які потребують активної участі та взаємодії один з одним усіх учасників проекту. Тому варто враховувати не тільки особисту мотивацію, а й мотивацію спільну, всієї групи проектантів. Має бути визначена мета, до якої прагнуть усі учасники проекту, інакше проектна діяльність втрачає свій сенс, вона не буде ефективною настільки, щоб варто було проходити всі її етапи та випробування.

Комплексна система мотивації студентів в умовах проектної діяльності, на нашу думку, повинна містити чітко визначені джерела зацікавленості, а це передбачає виконання комплексу дій: спільне рішення щодо вибору ідеї (змісту) проекту; визначення мети та завдань; встановлення чітких і досяжних цілей; розподіл обов'язків та завдань між студентами; узгодження суперечливих питань щодо змісту та презентації проекту; здійснення коректив стосовно запланованих дій у відповідності до очікувань учасників та умов проектної роботи; оптимальні умови праці під час виконання проекту; злагоджена система управління в організації проектної діяльності; культура спілкування; можливості навчання та розвитку; спільно узгоджена стратегія презентації проектної роботи.

Мотивація команди – це базовий колективний та індивідуальний механізм натхнення для досягнення мети та задач проекту. Тому, зазвичай, дослідники та викладачі, які використовують метод проекту в навчально-виховній роботі акцентують увагу на важливість комунікативного компоненту в процесі проектної роботи з прагненням досягнення командою (групою) спільної мети [4]. Саме тому, мотиваційно-комунікативний компонент є наступним у процесі формування проектних умінь майбутніх учителів хореографії.

Інтегрований зміст, використання системи проектів дає змогу включити студентів у навчально-творчий процес «від ідеї до її реалізації». На основі методу проектів поєднуються пізнавальна і перетворювальна діяльність, підвищується рівень засвоєння змісту хореографічного

навчання. Адже логіка побудови проектів ґрунтується на включенні студентів у всі етапи пошукової діяльності, що створює можливості для інтелектуального розвитку особистості, формування цілісної творчої індивідуальності.

Для хореографічного мистецтва характерні рольові, творчі, прикладні та сценічно-постановочні проекти. Усі вищевказані типи мають свою специфіку й спонукають учасників проекту до творчої діяльності. Як зазначає С. В. Куценко, діяльність майбутнього вчителя хореографії, як індивідуальна, так і колективна, є основним джерелом його творчості. Отже, творчість виникає у процесі діяльності [2]. Використання в хореографічній освіті методу проекту активізує творчий потенціал студентів, формує уміння самостійно знаходити оригінальні рішення у виконанні організаційних, творчих, композиційних завдань; сполучати можливість творчого самовираження з завданнями творчого розвитку інших. Таким чином, наступним компонентом формування проектних умінь майбутніх керівників хореографічних колективів є творчо-діяльнісний.

Одним із важливих етапів роботи над проектом є набуття досвіду з розробки презентації та оцінювання результату проекту. Саме тому четвертий був вибраний результативно-презентаційний компонент. На завершальному етапі проекту можна побачити усю виконану роботу, проаналізувати її, зробити висновки. На цьому етапі дуже важливо усвідомити, що результат проектної роботи відповідає попередньо заявленій меті та завданням. Важливо провести студентам рефлексію щодо набутого в процесі проектної діяльності досвіду, який розраховували отримати від самого початку роботи над проектом. У хореографічній діяльності частіше цей етап проходить у вигляді танцювальних презентацій, бо хореографія це видовищне мистецтво, де суттєвого значення має створення просторової композиції танцю. Для майбутніх хореографів необхідно володіти уміннями якісно та творчо, презентувати свої проектні роботи, а також уміти правильно розподілити акценти, вірно спрямувати увагу глядача у певний момент хореографічної композиції, вдало втілювати свої творчі задуми, вміло синтезувати види мистецтва, креативно підходити до подачі матеріалу. Метод проекту дає всі можливості для опанування всіма вище переліченими вміннями.

Отже, визначаючи структуру проектних умінь майбутніх керівників хореографічних

колективів, ми виділили чотири компоненти: *когнітивний, мотиваційно-комунікативний, творчо-діяльнісний, результативно-оцінний.*

Когнітивний компонент характеризується інтелектуальним та інформаційним забезпеченням процесу проектної роботи; розумінням сутності визначень, понять та термінів, пов'язаних з запровадженням методу проекту; усвідомленням закономірностей проектної роботи та врахуванням їх у процесі планування етапів хореографічного проекту; активізацією уваги, критичного та операційного мислення для прогнозування результатів проектної роботи.

Мотиваційно-комунікативний компонент характеризується осмисленим, свідомим опануванням методичного інструментарію здійснення проектної діяльності, методами, прийомами, психологічними механізмами проектного навчання, виховання, розвитку, організації, конструювання та планування діяльності.

Творчо-діяльнісний компонент характеризується творчим підходом до розробки проекту, продуманої програми дій кожного з співучасників проекту, проявом творчого потенціалу фахового та життєвого досвіду у процесі розробки й організації проекту в проекції на успіх в подальшій хореографічно-педагогічній діяльності.

Результативно-оцінний компонент характеризується установкою на позитивний результат, узагальнення та систематизація отриманих знань з досвіду розробки та запровадження проектів, визначенням рівня власних проектних умінь з подальшою їхньою корекцією, оцінним ставленням до отриманих результатів проектної діяльності, прагненням до подальшого педагогічного застосування методу проекту.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Обґрунтування компонентної структури формування проектних умінь майбутніх учителів хореографії спрямовує подальше дослідження на здійснення констатувальної діагностики рівня сформованого проектних умінь студентів.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Л. М. Розвиток творчого потенціалу в процесі постановки творчого проекту як аспект професійної підготовки майбутнього вчителя хореографії / Л. М. Андрощук // Сучасні стратегії розвитку хореографічної освіти: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Умань, 23-24 травня 2014 р.). – Умань: ФОП Жовтий О. О., 2014. – С. 7–12.

2. Куценко С. В. Творчо-діяльнісний підхід до навчання в процесі формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії / С. В. Куценко // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – 2014. – Вип. 3. – С. 149–154.

3. Лі Цзяці. Художньо-проектні уміння в підготовці компетентного вчителя музичного мистецтва / Цзяці Лі // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Педагогічні науки. – 2014. – № 7–8. – С. 139–145.

4. Шкадина А. Ю. Проект: «Современные педагогические технологии в формировании творческой мотивации дошкольников на уроках хореографии»: [Электронный ресурс] / А. Ю. Шкадина. – Тольятти, 2015. – С. 17–27. – Режим доступа: http://mouddut.ucoz.org/method/metod-rekomend/proekt_shkadina_igra.pdf.

REFERENCES

1. Androshchuk, L. M. (2014). *Rozvytok tvorchoho potentsialu v protsesi postanovky tvorchoho proektu yak aspekt profesiinoyi pedhotovky maibutniho vchytelia khoreohrafii*. [Development of creative potential in the course of conducting creative project as an aspect of future choreography teacher's professional training]. Uman.

2. Kutsenko, S. V. (2014) *Tvorcho-dialnisnyi pidkhd do navchannia v protsesi formuvannia tvorchoho potentsialu maibutniho vchytelia khoreohrafii*. [Creative and activity-based approach to teaching in the course of developing future choreography teacher's creative potential]. Berdiansk.

3. Li Jiaqi (2014). *Khudozhnio-proektni uminnia v pidhotovtsi kompetentnoho vchytelia muzychnoho mystestva*. [Artistic and creative skills in training competent music art teacher]. Odesa.

4. Shkadina, A. Yu. (2015) *Proekt: «Sovremennyye pedagogicheskiye tekhnologii v formirovanii tvorcheskoy motivatsii doshkolnikov na urokakh khoreografii*. [Project: «Modern educational technologies in developing pre-schoolchildren's creative motivation at the lesson of choreography»]. http://mouddut.ucoz.org/method/metod-rekomend/proekt_shkadina_igra.pdf

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БАТЮК Наталія Орестівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва і хореографії Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського

Наукові інтереси: теорія та методика підготовки майбутніх учителів музики та хореографії.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BATIUK Nataliia Orestivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant Professor of musical art and choreography department, South-Ukrainian National pedagogical university

named after K. D. Ushynskiy.

Circle of scientific interests: theory and methods of training future music and choreography teachers.

Дата надходження рукопису 12. 12. 2017 р.

Рецензент – д.п.н. професор В. Ф. Черкасов

УДК 78.03(477)ББК

БЕЛІКОВА Валентина Венедиктівна –

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музикознавства, інструментальної та хореографічної підготовки Криворізького державного педагогічного університету
e-mail: pednauk@gmail.com

**МУЗИКА Б. ФІЛЬЦ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ
ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ
МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Процесуальність музико-творчих процесів сучасної української музикології зумовлює постійне тяжіння до з'ясування трансформаційних зрушень в українській музичній культурі. Вони здійснюються в контексті загального культурного розвитку українського народу.

Мова йде про появу численних різножанрових, різнотипових, різностильових, різнохарактерних і багатообразних музичних утворень, що накопичуючись, збагачують світову музичну аuru новими музичними знахідками, чарівність яких вражає протягом багатьох епох людей всіх країн та всіх континентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Жанрове розмаїття музичної творчості Б. Фільц, завжди цікавило й цікавить багатьох науковців-музикознавців, музикантів-педагогів, виконавців музичних опусів композиторки, серед яких слід назвати: М. Загайкевич, І. Сікорську, У. Молчко, О. Німилович, Д. Василик, О. Рапіту, П. Гутоватого, О. Шевчук, автора цієї статті.

Мета статті полягає у спробі висвітлення особливостей музичної мови Б. Фільц, що слугують розвитку творчого потенціалу майбутнього фахівця мистецького спрямування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наукова думка про українське музичне мистецтво є вагомим внеском у формуванні національної музичної культури як такої. І сьогодні вже можна говорити про українське музикознавство як про значуще та диференційоване наукове явище – явище, яке є динамічною постійно оновлюючою,

специфічномовною цілісною системою, наповненою багатющим внутрішнім змістом, де майстерно поєднуються вікові народні традиції з найновішими засобами музичного вислову, а осучаснені стилістичні напрямки поєднуються з індивідуальним надзвичайно дивовижним відчуттям ширості, душевної доброти та емоційної пристрасті.

Таким явищем у сьогоденному українському музичному мистецтві є творчість відомої в Україні сучасної композиторки, доктора філософії мистецтва, Лауреата Державної премії ім. М. В. Лисенка, Лауреата конкурсу композиторів «Духовні псалми», Лауреата премії ім. В. Косенка, Дипломанта й стипендіата Фонду інтелектуальної співпраці «Україна – ХХІ століття», Кавалера ордена Великомучениці Варвари, Заслуженого діяча мистецтв України Богдани Михайлівни Фільц.

Як композиторка Богдана Михайлівна заявила про себе високопрофесійним майстром різноманітних музичних жанрів. На її творчій полиці хоріві кантати на слова українських поетів-класиків (В. Сосюри й П. Тичини); хоріві твори та солоспіви на вірші відомих українських поетів Т. Шевченка, Л. Українка, І. Франка; «Хоріві акварелі» на слова одного з найчутливіших співаків ліричних почуттів – поета О. Олеся. Серед вокально-хорових творів композиторки виокремлюється дитяча опера «Лісова школа», яка майстерно продовжила досвід утворення дитячих опер фундатора української професійної музики М. В. Лисенка. Опера створена для виконання й сприйняття дитячими вокально-хоровими й танцювальними колективами Держтелерадіо